

„Sužeistas vėjas“. Lietuvių mitologinės sakmės

Atidžiai perskaite mitologines sakmes atlikite užduotis, atsakykite į klausimus

I. Perkūno ir velnio nesantaika

Perkūnas turėjęs daug akmenų krūvoje, ir velnias pavogęs vieną akmenį. Pavogtą akmenį įdėjęs savo gryčios pamatan, nes jam, statant gryčią, vieno buvo pritrūkę. Perkūnas, sužinojęs, kad velnias pavogė vieną akmenį, užpyko ir dabar muša, kur tik pamato. Perkūnas kai kada velnią nutveria ant akmens sėdint, medų tupint, vandeniui plaukiant. Velnias stengiasi atsitūpti ant aukštesnio akmens ar aukštesnio medžio. Todėl žmogui nereikia stoti po aukštesniu medžiu, nes ten velnias tupės. Velnias tupi aukščiau, kad geriau pamatytų Perkūną.

II. Žmogaus laimė

Buvo žmogus didžiai neturtingas. Kaip neturtingas, taip visų ir pajuoktas. Turėjo tokią mažą trobelikę ir gyveno joje su pačia. Sekmadienio vakarą buvo šokiai kaimynuos. Eina vaikai, mergos į tuos šokius pro šalį. Vienas būrys nuėjo. Vainoja jį visaip, juokias. Ateina kitas būrys vaikų.

– Ė, – sako, – tą vargšą reikia paerzinti. Tas būrys veizi, kad šuo negyvas guli ant tako.

– Šit, – sako, – jam mėsos įmeskim pro langą.

Pagriebė tą šunį už uodegos, džinkt pro langą tam žmogui ir įmetė. Patys ėjo ir nuėjo. Persigando žmogus, pašoko, veizi – pilna troba auksinių pinigų prisklidus. Mat šunyje buvo užkeikti pinigai. Kad žmogus prasidžiugo, kad jis pradėjo gyventi, kad dulkės rūko į dangų!

III. Vėjas be kelnių

Viena mergaitė, eidama į lauką šieno grėbti, užtikus pakrūmėje besišildantį prieš saulę vėją be kelnių. Persigandęs vėjas prašęs mergaitės, kad ji niekam apie tai nesakinėtų.

– Aš tave, – sako, – už tai turtingą padarysiu.

– O kaip tu mane padarysi turtingą? – paklausė mergaitė. – Ogi kai tu išteksi, tai kai reikės, ant tavo lauko lietaus atpūsiu, o kai nereikės – nupūsiu.

Mergaitė ištekėjo, ir viskas gerai klojos, kol ji niekam nepasakojo to atsitikimo. Bet sykį, gulėdama su vyru klėtyje, pradėjusi jam pasakot, kaip anuomet radusi vėją be kelnių, ir kaip jis prašęs nesakinėti... Akies mirksnyje pakilęs viesulas nunešė stogą ir sugriovė klėtį.

1. „Paslaptingas mitinis pasaulis, protėvių manymu, nematomas, neapčiuopiamas ir tik retkarčiais ypatingais atvejais trumpam atsiverias prieš žmogų, jį nustebindamas ir išgąsdindamas“ (N.Vėlius). *Įvardinkite visų perskaitytų sakmių ypatingo paslapčių atsivėrimo situacijas: kuo jos neįprastos, kokia buvo žmonių reakcija ir kodėl? (6 t.)*
2. Žmonėms visada knietėjo sužinoti, koks yra neregimas šalia jų esantis pasaulis, mitologinės sakmės jį aiškina. *Kokias tiesas apie gyvenimą sužinojo šių sakmių veikėjai ir pasakotojai? (3 t.)*
3. „Mūsų protėvių tikėtas mitinis pasaulis sukurtas atidžiai stebint gamtą ir žmogaus gyvenimą, pagaunant subtiliausius žmogaus psichikos bruožus“, – rašo Norbertas Vėlius. *Papasakokite, ko iš šių sakmių apie gamtos reiškinius ir žmogaus prigimtį išmokote jūs. (2 t.)*
4. „Sakmėse mūsų protėvių patyrimas išreikštas sunkiai suvokiamais fantastiniais vaizdais, kuriuos, atidžiai skaitant, reikia stengtis suprasti ir iššifruoti“ (N.Vėlius). *Išvardinkite visus fantastinius vaizdus ir juos „iššifruokite“, remdamiesi XXI gamtos, socialiniais mokslais ir modernia pasaulėžiūra. (3 t.)*
5. N.Vėlius teigia: „žmogus esąs lygiavertis gamtoje gyvenančioms dvasioms. Jis yra už šias protingesnis, sumanesnis. Gamtos dvasios turi neįprastų galių, bet veikia iracionaliai. Taigi jas galima pergudrauti“. *Remdamiesi mitologinėmis sakmėmis („Perkūno ir velnio nesantaika“, „Vėjas be kelnių“) įrodykite, kad gamtos jėgos elgiasi iracionaliai. (2 t.)*
6. „Kiekvienas pasakotojas stengėsi pasekti gražiau, įdomiau, sukelti dar didesnę nuostabą ir baimę“ (N.Vėlius). *Pagrįskite šią mintį remdamiesi sakmės „Žmogaus laimė“ kalbos vaizdingumo analize (4 meninės raiškos priemonės, jų vartojimo priežastys). (4 t.)*
7. *Pasinaudoję užduočių teorine dalimi ir sakmių tekstais minčių pagrindimui, parašykite pastraipą „Mūsų protėvių santykis su aplinka“. (5 t.)*